

Pravidelné bohoslužby

od Velikonoc do Vánoc vždy 2. a 4. neděli v měsíci ve 14.30

Kontakt

Římskokatolická farnost - děkanství Kostelec nad Orlicí
Jiráskovo náměstí 71, 517 41 Kostelec nad Orlicí
+420 731 604 685; rkfd.kostelec.no@centrum.cz

GPS souřadnice

N 50.054484174°, E 16.256534116°

Více informací na

kno.farnost.cz

Text: Jiří Slavík.

Fotografie: NPÚ, ÚOP v Josefově.

Zdroje: Kosina, Emanuel: Památná Homol a okolí: dějiny, pověsti a popis pozoruhodností kraje, II. díl. Choceň 1937.

Buroň, Miloš: Borovnice, okr. Rychnov nad Kněžnou. Poutní kostel Panny Marie Bolestné na Homolí. Standardní nedestruktivní stavebněhistorický průzkum. Josefov 2019.

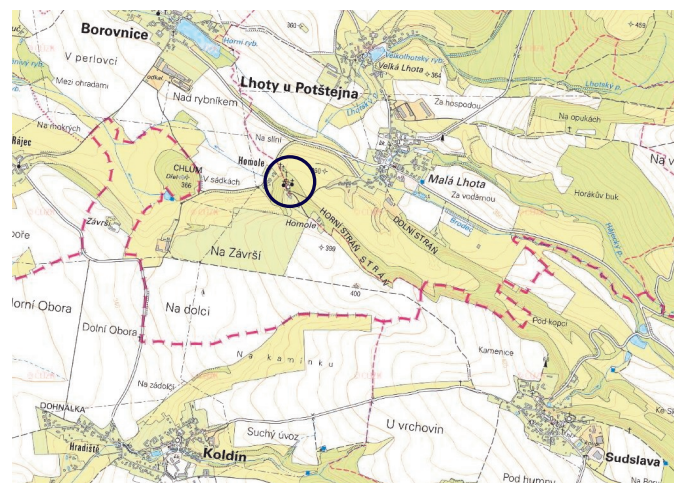
Mapa: ©ČÚZK.

Tisk:

V roce 2020 vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově s finanční podporou Královéhradeckého kraje.

ISBN 978-80-88226-20-8

KOSTEL

Vlastní kostel je neorientovaná jednoduchá raně barokní stavba s pětibokým presbytářem a s obdélnou lodí, zaklenutá výsečovými klenbami. Západní průčelí člení kromě hlavního portálu se znakem zakladatelky (orlice s pružinou přes prsa) velké okno a dvě niky se sochami Ježíše Krista a Bolestné Panny Marie z roku 1865. Průčelí vrcholí volutovým štítem. O tom, že vývoj vstupu do areálu byl složitější, svědčí vrchní část portálu a deska s vítacím latinským nápisem, osazené na východním boku kostela. Obvykle se do kostela vstupuje jižní předsíňkou, ve které je umístěna kamenná kroupenka s rostlinnou výzdobou, považovaná někdy za křtitelnici. Interiér zdobí výmalba, pořízená nedlouho před vypuknutím 1. světové války.

V interiéru kostela zaujme rokokový hlavní oltář z roku 1779 s baldachýnem neseným andělky, uprostřed se sochou Piety, zhotovenou Jarmilou Haldovou jako náhrada za odcizenou původní sochu z konce 17. století. Skříňku se sochou Piety nese na svých zádech orlice, v pařátech drží alianční erb hrabat Cavriani a Zárubů z Hustířan. Oltářní branky zdobí sochy velekněze Zachariáše a Arona. Oltář byl v roce 1940 opraven dílnou Břetislava Kafky z Červeného Kostelce. Vysoko na stěně závěru vlevo od oltáře visí jedna z historických kopií milostného obrazu Panny Marie z Ústí nad Orlicí, po poškození ohněm barokně obnovené vrcholně gotické malby. Vpravo od západní oltářní branky je vsazena dřevěná protěza, votivní dar uložený sem po uzdravení nemocného v roce 1821. Podobných dokladů poděkování uzdravených a votivních darů bý-

valo v kostele do josefínských reforem mnohem více, na základě císařského nařízení však byly odstraněny a rozprodány. Na levé (evangelní) straně vítězného oblouku je umístěna kazatelna z roku 1815. Oba klasicizující boční oltáře se sochami sv. Josefa a Nejsvětějšího srdce Páně pocházejí z roku 1888. Jen muzikanti a zpěváci mohou vystoupat po stísněném schodišti na kůr k varhanám, dílu Antonína Mölzera z roku 1916, osazeném v hodnotné původní barokní skříni z 1. třetiny 18. století. Jde o jednomanuálový pneumatický výpustkový nástroj bez dispozičních a zvukových zajímavostí.

V letech 1993–1998 byl celý areál poškozen krádežemi, nejprve byla z hlavního oltáře odcizena socha Panny Marie s mrtvým Ježíšem (Pieta) a několik sošek andělů, pak v několika vlnách zmizelo 19 váz a 9 sošek andělků ze schodiště.

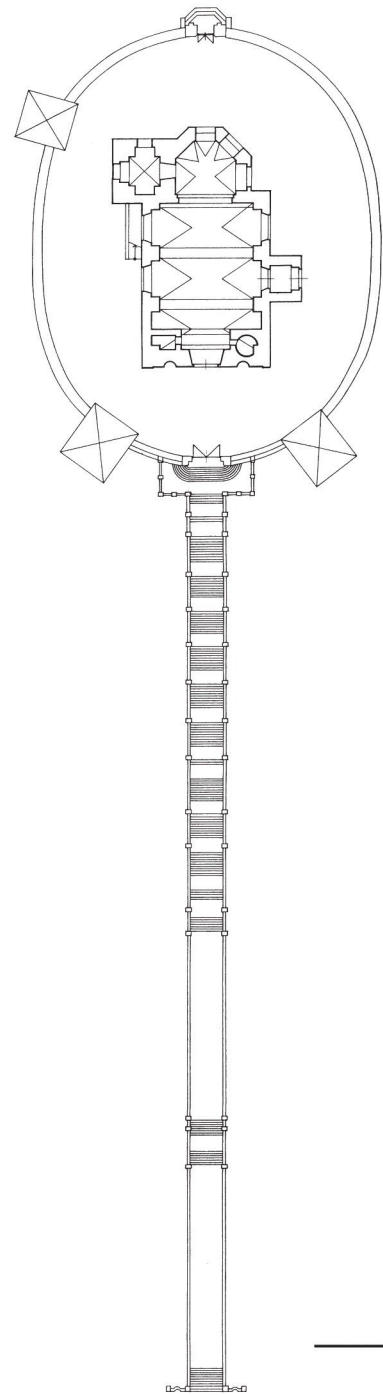
ZVONY

Do rekvizic za 1. světové války zvonily z dřevěné zvonice na Homolí dva zvony z roku 1693, větší s reliéfy a znakem hra-běnky z Ugarte, oba z dílny mladoboleslavského zvonáře Jana Priqueye. Zvony původně visely ve věži či zvonici, stržené vichřicí v roce 1740 i se zvony. Oba zvony nebyly jako zázr-akem poškozeny a visely pak ve věži. Ale v roce 1805 byly sneseny z obavy, že je věž neunese a zavěšeny do provizorní dřevěné zvonice, postavené v místech dnešního přístřešku jižně od hřbitova. Menší zvon byl rekvírován 10. října 1916, osud většího se naplnil 23. listopadu 1917, přestože se jej místní snažili před rekvizicí skrýt. Stopy po transportu se však nepodařilo dostatečně zamaskovat a vojáci rekviziční skupiny zvon našli a odvezli. V roce 1926 byly pořízeny nové zvony, zrekvírované za 2. světové války. Dodnes ve věži zbyl jen jeden zvon.

HOMOLE
POUTNÍ KOSTEL
PANNY MARIE BOLESTNÉ

Poutníka směřujícího do Lhot u Potštejna na Homol od severu nebo od západu vždy překvapí umístění tohoto poutního místa na výrazný okraj plošiny (390 m n. m.) nad údolím potoka Brodce v sousedství zalesněného dvojvrší Chlumu. Nad stromový porost svahů vystupuje střeška kostela s věží, doprovázená dvěma kaplemi a márnicí, ohrazením hřbitova a především schodištěm dlouhým 112 metrů, které stoupá od severní paty svahu. Místo pro stavbu kostela zřejmě osobně vybrala budovatelka tohoto poutního místa a majitelka nevelkého panství Borovnice hraběnka Terezie Eleonora z Ugarte, rozená Žďárská ze Žďáru (1639–1705), pravděpodobně po vzoru své sestry Marie Maxmiliány provdané Hyzrlové z Chodů, která na Chlumku u Luže v letech 1667–1669 vystavěla kapli Panny Marie Pasovské, předchůdkyni dnešního monumentálního dvouvěžového poutního kostela Panny Marie Pomocnice, vybudovaného v letech 1689–1696. Jejich otec hrabě Florián Jetřich Žďárský ze Žďáru založil poutní místo v Hájku u Prahy a bratr František Adam Eusebius tam vystavěl františkánský klášter. Inspirací pro Homol mohlo být nedaleké poutní místo na Hemži u Chocně s kostelem Nanebevzetí Panny Marie z roku 1683 a proslulé sedmi kaplemi Radostí Panny Marie, lemujícími cestu od Chocně.

Stavba nevelkého kostela se uskutečnila v letech 1692–1696, vysvětil jej královéhradecký biskup Jan z Talmberka. V roce 1703 byly před hlavním průčelím kostela vystavěny dvě kaple, v roce 1740 byla po poškození opravována horní část věže, vyrůstající nad sakristií a oratoří na boku presbytáře, ale pro zvony byla posléze zřízena menší dřevěná zvonice jižně od hřbitova. V roce 1778 stavební vývoj horní části areálu dokončila stavba márnice. Součástí areálu bylo pravděpodobně od počátku monumentální schodiště, překonávající nerovnosti okolního terénu pomocí čtyř mostních oblouků. Pod nejvyšším z nich procházel dřevěný vodovod, který zásoboval nedaleký dvůr Závřší. V roce 1767 schodiště a ohradní zeď hřbitova vyzdobily sochy a vázy, zhotovené litomyšlskými

sochaři a kameníky bratry Hendrychovými, kteří v té době pracovali i na úpravě kostela v sousední Sudslavi, do jejíž farnosti Homole patřila až do konce 20. století. To již borovnické panství splynulo se sousedním panstvím Kostelec nad Orlicí, když se Marie Maxmiliána z Ugarte, dcera stavebnice Terezie Eleonory provdala za Františka Karla Zárubu z Hustířan na Kostelci. K poutnímu areálu náležel i dřevěný hostinec při patě schodiště. Zanikl v polovině 20. století, stál jižně od dnešního altánu. Kostel byl vážně poškozen požárem v roce 1864 po zásahu bleskem, při opravě vznikly dnešní střechy kostela i věže. Roku 1876 se zřítíla část schodiště, doklady o jeho opravě se zatím nepodařilo najít.

SCHODIŠTĚ

Schodiště i jeho náročná sochařská výzdoba, provedená z okrového a zelenavého glaukonitického pískovce z nedalekých hájeckých a zámělských lomů, prošly opravami v letech 1909–1910 a 1939–1940. Druhá oprava nebyla dokončena a třetí oprava, zahájená po roce 1990, postupuje po malých krůčcích dodnes. Restaurována byla nejvyšší část schodiště, proběhla obnova krovu a krytiny kostela, jeho odvodnění a nejnověji opravy kaplí a márnice.

Schodiště má celkem 153 schodů se 16 podestami, jejichž ne zcela pravidelné rozdělení odpovídá modlitbám Velkého růžence: počet schodů odpovídá modlitbám Zdrávas Maria, odpočívadla modlitbám Otče náš. Příchozího vítají v patě schodiště sochy svatých Antonína Paduánského a Vincence de Paula. Další dvojice soch zobrazuje zakladatele řádu trinitářů svatě Felixe z Valois a Jana z Mathy, ještě výše se nalézají sochy sv. Vojtěcha a sv. Linharta, patrona domácího dobytka. Střední a horní část schodiště zdobily rokokové vázy a sošky andílků, umístěné na pilířcích zábradlí. Na poslední podestě byly umístěny nevelké sochy andílka s otiskem Kristovy tváře na roušce (Veraikon), Piety, busta staroboleslavského paladia (Panny Marie Boleslavské) se znakem Zárubů z Hustířan, datovaná do roku 1740 a kopie sochy Sedmibolestné Panny Marie z roku 1939. Podle Veraikonu a hřebů v rukách jedné z nepoškozených sošek andílků lze soudit, že ostatní sochy andílků, které ve 20. století již postrádaly koncové části rukou, připomínaly nástroje umučení Krista. Po stranách pilířkové brány se sochami klečících andílků se sepatýma rukama stojící na balustrádě figury Máří Magdaleny a Jana Evangelisty v životní velikosti, na pilířích zadní hřbitovní brány sochy klečících zemských patronů sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého.

Ze schodiště se postupně rozevírá rozhled do kraje. Nejbližší vlevo je Chlum, zalesněné návrší s dvěma vrcholy a zbytky hrádku Dřel na vzdálenějším z nich. V ose schodiště se rozkládá Borovnice, kde stál skromný zámeček stavebnice poutního místa, výše vpravo Chleny s kostelem sv. Apolináře, nad ním hřeben potštejnské antiklinály s rozhlednou Na kostele nad Vrbicí, v sousedství zaniklého kostela, nejspíše předchůdce chlenského kostela. Vpravo se dole v údolí rozkládají Velká a Malá Lhota, za nimi se v lese nachází lom Černá skála a při hřebeni ves Proruby. V hlavním severním průhledu se objevuje Ještěticko-vyhnanický hřbet zvaný Vrcha, nad ním při lepší viditelnosti Zvičina a Krkonoše s Černou horou.

Pravouhlé kaple se stříškami vrcholícími lucernami a báněmi po stranách vstupu byly původně zasvěceny Nanebevzetí Panny Marie (východní) a sv. Janu Nepomuckému (západní), v roce 1886 do nich byly z kostela přeneseny boční oltáře, zasvěcené sv. Anně a Janu Křtiteli. Západní kaple se proměnila v rodinnou hrobku, východní slouží jako depozitář.